

Neveselý, Karel

Dynamika změn třídní a sociální struktury ČSSR v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. G, Řada sociálněvědná. 1987, vol. 36, iss. G31, pp. [127]-136

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/111757>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

KAREL NEVESELÝ

DYNAMIKA ZMĚN TŘÍDNÍ A SOCIÁLNÍ STRUKTURY ČSSR V ETAPĚ BUDOVÁNÍ ROZVINUTÉ SOCIALISTICKÉ SPOLEČNOSTI

Při budování rozvinuté socialistické společnosti procházejí její třídní a sociální síly významnými kvantitativními a kvalitativními změnami. Zejména poslední desetiletí se vyznačuje zrychleným tempem změn jak celé třídní a sociální struktury, tak jejich jednotlivých složek.

Rovněž vzájemné vztahy třídních a sociálních sil doznaly především kvalitativně nových rysů.

Co zapříčiňuje to, že se mění kvalitativně a kvantitativně jednotlivé třídy a sociální vrstvy?

Hlavním faktorem, jenž ovlivňuje tyto skutečnosti, je cílevědomá realizace programu výstavby rozvinuté socialistické společnosti, především cestou urychleného zavádění vědeckotechnického pokroku do všech sfér společenského života. Hlavní sférou pro uplatňování vědeckotechnického pokroku je materiálně technická základna socialistické společnosti.

XVI. sjezd KSČ vyzvedl význam využití vědeckotechnických poznatků pro úspěšný rozvoj socialistické společnosti následovně: „Uskutečňování vědeckotechnického rozvoje je vpravdě revoluční úkol celé naší společnosti.“¹

Tato základní směrnice je obsažena ve všech hlavních směrech společenského řízení. Cílevědomé řízení a regulace vědeckotechnického pokroku není je jednosměrnou činností, nýbrž se prolíná s rozsáhlým komplexem politických opatření, které ve sféře společenské nadstavby umožňují vytvořit potřebné předpoklady pro to, aby tento strategický úkol plně odpovídal realizaci výstavby rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR. Hlavní pozornost je věnována tomu, aby dělnická třída, družstevní rolníci a socialistická inteligence spolu s ostatními pracujícími byli schopni zvládnout nové úkoly, podmínky, obsah i nároky měnící se společenské práce.

Na XVI. sjezdu KSČ bylo konstatováno:

¹ Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu KSČ. Svoboda Praha, 1981, str. 18.

„Naší stěžejní povinností je dbát, aby dělnická třída jako celek byla dobře připravena k plnění těchto historických úkolů, aby se dále rozvíjela její třídní uvědomělost, disciplinovanost a kolektivnost, zlepšovaly se její pracovní a životní podmínky. V rozvoji a uplatňování tvůrčích sil dělnické třídy, v rozšiřování její účasti na řízení výroby, na politickém a společenském životě země vidíme základní předpoklad úspěchů naší socialistické výstavby.“²

Dialektická vazba mezi socialistickými výrobními silami a socialistickými výrobními vztahy nutně musí udržovat základní podmínky vzájemného vztahu. Základní význam tu má prohlubující se sblížování dvou forem socialistického vlastnictví výrobních prostředků.

Tab. I. Vývoj podílu jednotlivých vlastnických sektorů (podle podílu — v % — ekonomicky aktivních osob pracujících v jednotlivých sektorech v ekonomicky aktivní populaci)³

Vlastnický sektor	1980	1990	2000
státní	89,1	90,2	90,6
družstevní	10,7	9,8	9,4
soukromý	0,2	0,0	0,0
celkem	100,0	100,0	100,0

Rovněž v důsledku intenzifikační orientace národního hospodářství se mění počty lidí zaměstnaných v jednotlivých odvětvích národního hospodářství.

Tab. II. Vývoj podílů sektorů — skupin odvětví národního hospodářství (podle podílu — v % — ekonomicky aktivních osob jednotlivých sektorů v ekonomicky aktivní populaci)⁴

sektor	1980	1990	2000
primární	14,1	12,8	11,7
sekundární	46,8	45,5	43,1
terciární	39,1	41,7	45,2

² Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu KSČ. Svoboda Praha, 1981, str. 29.

³ Charvát, F.—Zich, F.: Prognóza vývoje sociální struktury z hlediska vytváření socialistických společenských vztahů. Nová mysl, zvláštní číslo, říjen 1985, str. 97.

⁴ Charvát, F.—Zich, F.: Prognóza vývoje sociální struktury z hlediska vytváření socialistických společenských vztahů. Nová mysl, zvláštní číslo, říjen 1985, str. 99.

Tyto skutečnosti se pak odrážejí v dynamice vývoje socialistické třídní a sociální struktury. Rozhodující roli v třídní struktuře zaujímá socialistická dělnická třída. Nejen to, že je nejpočetnější; ve všech socialistických zemích jako u nás, zaujímá nadpoloviční část ekonomicky činného obyvatelstva. V ČSSR tvořila dělnická třída v roce 1980 58,1 % z celkového počtu ekonomicky pracujících. Především také proto, že je spjata s nejprogressivnějším způsobem výroby — již nejen pouze s mechanizovanou výrobou, ale také s nejprogressivnějšími způsoby výroby, jako je automatizace a její konkrétní, specifické podoby — robotizace, pružná automatizace s NC stroji spojená s výpočetní technikou aj.

Vývoj třídní a sociální struktury v Československu měl podle práce Alexandra Fazika a kol. „Dynamika sociálních procesů v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti“ v letech 1967—1978 následující podobu:⁵

Třída či sociální skupina	1967	1972	1978
dělnická třída	61,7	60,6	58,2
sociální skup. inteligence	20,2	21,0	22,6
sociální skup. zaměstnanců	9,5	9,8	10,7
třída družstev. rolníků	6,8	6,6	6,5
sociální skupina ostatních družstevních výrobců	1,6	1,8	1,9
sociální sk. samostatných	0,2	0,2	0,1
celkem	100,0	100,0	100,0

Uplatňování nových prvků vědeckotechnického pokroku se bezprostředně projevuje na charakteru práce dělnické třídy. Tato třída proti předchozí etapě vývoje se kvalitativně mění, zejména pokud jde o vnitřní vertikální složení.

Jestliže v dřívější době v práci dělníků převažovala namáhavá fyzická práce, pak tento rys postupně ustupuje. Výrazně se začínají prosazovat nároky na růst odborné práce, vyznačující se požadavky na intelektuální a psychické dispozice. Obsah práce kvalifikovaných dělníků je výrazně odlišný od předchozích dob. Vyžaduje mimo jiné nejen základní znalosti, jež poskytovalo základní odborné školství, ale stále více tyto druhy prací musí být vykonávány dělníky, kteří musí být vybaveni znalostmi ze

⁵ Fazik, Al. a kol.: Dynamika sociálních profesí v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Horizont Praha, 1981, str. 28.

středně odborných škol. Na některé speciální práce se vyžadují dokonce vysokoškolské znalosti.

Rovněž je také pozoruhodné, že práce, které v minulosti byly doménou kvalifikovaných dělníků, jsou dnes vykonávány zaučenými či dokonce nekvalifikovanými dělníky. Naproti tomu je nutné vidět, že významný podíl dělnické třídy tvoří kategorie zaučených dělníků pracujících u pásů v hromadné průmyslové výrobě. Pro tuto kategorii je charakteristické, že obsah práce, již tito lidé vykonávají, prochází spíše dequalifikační linií (tzn. že ke zvládnutí potřebných úkolů je zapotřebí stále menšího času na zapracování). Je to pochopitelné, neboť rozčlenění technologických postupů až na elementární fáze bude postupně nahrazováno automatizačními procesy. Dynamika kvalitativních změn obsahu dělnických prací se neuskutečňuje permanentně a ve všech odvětvích materiální výroby najeďnou.

Změny se prosazují nerovnoměrně a mnohdy v určitých časových akcích. Na druhé straně se vyskytují názory, že tento proces kvalitativních změn je již záležitostí nejbližších let. Tato tendence však nemůže být vydávána za záležitost do konce tohoto století. Stále rozhodující podíl v práci dělníků v ČSSR má fyzická práce. Prognózy pro další období předpokládají následující vývoj.

Vývoj podílů ekonomicky aktivních obyvatel v jednotlivých typech charakteru práce v ‰.⁶

Typ práce	1980	1990	2000
fyzická práce při výrobě	39,2	32,8	28,8
fyzická práce mimo výr.	25,7	28,0	28,8
duševní práce při výrobě	8,3	9,6	13,1
duševní práce mimo výr.	26,8	29,6	30,1

Těmto předpokladům odpovídá i očekávaný vývoj změn v třídní a sociální struktuře ČSSR. Vývoj sociálně třídního složení ekonomicky aktivní populace v ČSSR (v ‰).⁷

Uvedená fakta potvrzují nepravdivost tvrzení buržoazních a revizionistických teoretiků, že dělnická třída v podmínkách vědeckotechnické revoluce pozbývá jak kvantitativně, tak i kvalitativně své významné místo ve společenském vývoji.

Společenské výzkumy nás přesvědčují, že dělnická třída prochází významnými změnami a že čím rychleji a úspěšněji se bude dařit prosazo-

⁶ Charvát, F.—Zich, F.: Prognóza vývoje sociální struktury z hlediska vytváření socialistických společenských vztahů. *Nová mysl*, zvláštní číslo, říjen 1985, str. 100.

⁷ Charvát, F.—Zich, F.: Prognóza vývoje sociální struktury z hlediska vytváření socialistických společenských vztahů. *Nová mysl*, zvláštní číslo, říjen 1985, str. 104.

	1980	1990	2000
dělnická třída	58,1	57,1	56,8
sociální skup. inteligence	20,4	23,0	24,5
sociální sk. zaměstnanců	10,6	9,9	8,9
třída družstevních rolníků	8,5	7,6	6,9
ostatní družstevní výrobci	2,2	2,4	2,9
sociál. sk. samostatných	0,2	0,0	0,0
celkem	100,0	100,0	100,0

vat vědeckotechnický pokrok v materiální výrobě, tím rychleji bude moci dělnická třída postupně realizovat svůj konečný cíl — vymezit se z područí strojních systémů a přeměnit se ve svobodného výrobce.

Lze říci, že k důležitým faktorům, jež stupňují význam dělnické třídy patří:

1. Růst nejvyspělejších vrstev dělnické třídy, zejména zvyšující se úloha jejího průmyslového jádra.
2. Progresivní změny v odvětvové struktuře a ve struktuře odborné kvalifikace.
3. Vzestup všeobecného vzdělání a kulturně technické úrovně práce.

Nezastupitelnou úlohu v realizaci tohoto procesu mají marxisticko-leninské strany, které svými vědeckými programy společenského vývoje, vybavují dělnickou třídu jasnou orientací jejího každodenního života. O úspěchu postupné realizace historické úlohy dělnické třídy rozhoduje především uvědomění této třídy. Plné pochopení u všech příslušníků dělnické třídy o každodenních úkolech je náplní působení marxisticko-leninských stran mezi dělníky. Základním úkolem marxisticko-leninské strany je seznamovat dělníky s programovými úkoly, objasňovat je, přesvědčovat je o správnosti tohoto programu, získávat je k realizaci daných úkolů a organizovat je ke každodennímu plnění stanovených úkolů. KSC věnuje této základní problematice velkou pozornost a na XVI. sjezdu bylo zdůrazněno: „Naše strana si je vědoma významu ideologické práce pro upevnování jejího spojení s masami, získávání pracujících pro její politiku. V uvědomělosti lidí je skryta ohromná tvůrčí síla, která je schopna mobilizovat společnost k řešení i těch nejsložitějších úkolů. Smyslem veškerého našeho výchovného úsilí je utvářet všestranně se rozvíjející osobnost člověka, formovat jeho myšlení a citění v duchu našich socialistických ideálů, morálních norem a životních hodnot, aby se v něm plně rozvinuly nejušlechtlejší rysy hospodáře a tvůrce nové společnosti.“⁸

⁸ Sborník hlavních dokumentů XVI. sjezdu KSC. Svoboda 1981, str. 36.

Nebývalými proměnami prošla a prochází třída družstevních rolníků, a to jak z kvalitativních, tak především kvantitativních hledisek. Na počátku socializace vesnice převažoval v podstatě ještě malovýrobní charakter práce, realizující se v podmínkách rozšiřující se velkovýroby. Postupné vybavování družstevního zemědělství mechanizací a proces vnitřního přerodu tohoto typu výrobce vyústil po roce 1970 do nové fáze vývoje.

XVI. sjezd KSČ vytýčil před socialistické zemědělství nové směry vývoje — kooperaci, specializaci, koncentraci a integraci zemědělské výroby. Tyto nové kvalitativně odlišné procesy, proti předchozímu vývoji se projevily dvojím způsobem u družstevních rolníků. Zrychlil se proces snižování počtu příslušníků této třídy. V roce 1978 činil počet družstevních rolníků pouze 6,5 % z celkového počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Dále se pronikavě změnil charakter těchto výrobců. Jestliže na počátku 60. let převažovala v zemědělské výrobě jednoduchá fyzická práce, jak v rostlinné, tak živočišné výrobě, pak procesy industrializace a mechanizace změnil obsah jednotlivých činností. Tak např. plně je mechanizována výroba obilí, pícnin na orné půdě, vysokého stupně dosáhla i výroba cukrové řepy apod. Rovněž živočišná výroba, zejména ve specializovaných výrobnách, je vysoce mechanizována — např. výroba vajec, výkrm žírného skotu, drůbeže, prasat atd.

Tyto nové skutečnosti u družstevního rolnictva se projevují v tom, že charakter práce se výrazně přiblížil k průmyslovému charakteru. Směnnost v provozech, nároky na kvalifikovanou práci se přímo projevily na výrazných změnách jak v obsahu práce družstevních rolníků, tak i v dynamickém růstu jejich kvalifikovanosti. S. Miloš Jakeš uvádí: „Dnes pracuje na vesnici 23 000 inženýrů, 124 000 středoškolsky vzdělaných odborníků a 320 000 vyučených pracovníků. Také v celém národním hospodářství se zvýšila vzdělanost. Od roku 1953, kdy na 1000 pracovníků připadalo 38 lidí se středoškolským vzděláním a 20 s vysokoškolským vzděláním, je to nyní 167 se středoškolským a 72 s vysokoškolským vzděláním.“⁹

Tyto objektivní skutečnosti se výrazně odrazily na odborné připravenosti příslušníků této třídy. Přední československý sociolog doc. František Charvát, DrSc., uvádí, že „značné investice do zemědělství v období dvou minulých desetiletí, které spolu s dalšími faktory vedly k tomu, že více než $\frac{4}{5}$ dnešních pracovníků v zemědělství vykonávají dělnické profese.“¹⁰

O růstu kvalifikovanosti zemědělské práce svědčí ta skutečnost, že v JZD pracuje již 65 000 odborníků s úplným středním odborným či vysokoškolským vzděláním. Jestliže v období 1960—1970 zájem mládeže o práci v zemědělství byl nízký, pak v současné době velmi vzrostl zájem o studium zemědělských oborů.

Překonávání historické zaostalosti venkova dosáhlo u nás vysokého stupně. Odstraňování sociálně třídních rozdílů dosáhlo takové úrovně, že

⁹ Jakeš, M.: Cestou intenzifikace. Nová mysl, č. 10, 1985, str. 21.

¹⁰ Charvát, F.: Sociální struktura naší společnosti na přelomu 70. a 80. let — stav a perspektivy. Nová mysl, č. 3, 1981.

v podstatě se začínají vyrovnávat rozdíly mezi oběma sférami — městem a vesnicí. Tomuto do značné míry napomáhá i geografická blízkost měst o venkovských obcí. Rovněž sociálně třídní složení obyvatelstva je velmi podobné. Zastoupení dělnické třídy je většinové i ve vesnických obcích. Doc. František Charvát, DrSc. uvádí, že v České socialistické republice je dokonce relativní podíl dělnické třídy na vesnicích vyšší než ve městech. Také vyrovnanost životní úrovně mezi dělnickou třídou a družstevním rolnictvem dosáhla značné vyrovnanosti. S. Miloš Jakeš ve své stati Cestou intenzifikace uvádí: „Byly odstraněny rozdíly v životních podmínkách zemědělců a ostatních sociálních skupin. Také průměrná mzda v průmyslu a zemědělství se vyrovnala.“¹¹

V některých oblastech ČSSR, tam kde JZD dosahují trvale vysoké efektivnosti zemědělské výroby, došlo dokonce k tomu, že životní úroveň družstevních rolníků předstihla životní úroveň dělnické třídy. Na druhé straně však nelze tvrdit, že je tomu tak i v jiných oblastech života. Stále existují rozdíly ve vzdělanostní struktuře měst a venkova, ve formách životního způsobu aj.

Při vymezování třídy družstevních rolníků se často vyskytují závažné redukce základních znaků této třídy. Velmi často se omezuje vymezení této třídy pouze na specifický charakter vlastnictví — kolektivní — a na důsledky z tohoto znaku plynoucí. Méně se již soustředí pozornost na ty znaky, které odlišují tuto třídu od dělnické třídy. Je to především sféra výrobních vztahů, zejména stupeň ekonomické závislosti. Jestliže pro dělnickou třídu je charakteristická plná ekonomická závislost na socialistické dělbě práce, pak družstevní rolníci jsou relativně méně ekonomicky závislí, a to je podmíněno rozsahem a intenzitou jejich naturální výroby. V procesu vývoje této třídy vidíme, že jak se družstevní rolníci přesvědčovali o tom, že je výhodnější realizovat se v socialistické dělbě práce, než ve sféře naturální výroby, pak v souvislosti i s dalšími určujícími procesy (které již byly uvedeny), dochází k rychlému tempu sblížení — resp. odstraňování rozdílů mezi dělnickou třídou a družstevním rolnictvem — mezi městem a vesnicí.

Socialistická inteligence a kategorie zaměstnanců mají nezastupitelné místo ve společenské dělbě práce v podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti. Tyto skupiny prošly v procesu socialistické výstavby významnými přeměnami. Po převzetí politické moci musela vítězná dělnická třída jednak získávat příslušníky staré inteligence pro její účast na řízení jednotlivých sfér společenského života, jednak urychleně vychovávat novou, socialismu plně oddanou inteligenci. Byl to proces nelehký a komplikovaný. Vždyť příslušníci této významné sociální skupiny se výrazně podílejí především na řízení všech oblastí společenského života. Přežívající stará dělba práce — která ve svých důsledcích se vyjevuje v oddělení řídicí sféry od výkonné a má v praxi mnohdy retardující vliv na některé části inteligence. Projevuje se v určitých privilegujících se rysech — ve výši odměňování, ve společenské prestiži atd. Zejména se prosazuje jako kategorický imperativ při budování rozvinuté socialistické

¹¹ Jakeš, M.: Cestou intenzifikace. Nová mysl, č. 10, 1985, str. 21.

společnosti požadavek vysokého stupně kvalifikovanosti práce. Požadavky na vědeckou a technickou inteligenci se výrazně stupňují. Zvětšuje se rozsah a obsah společenského programu, stanovený XVI. sjezdem KSC. Zvědečtění řízení a organizace socialistické společnosti je požadavkem dneška. Tyto náročné požadavky se pak odrážejí na růstu sociálních skupin, i na vnitřních změnách jich samých. Charakteristický je především početní růst inteligence i zaměstnanců. Např. v ČSSR v r. 1978 činil podíl inteligence 22,6 ‰ a zaměstnanců 10,7 ‰ z celkového počtu ekonomicky činného obyvatelstva. To znamená, že tyto sociální vrstvy již činí 33,3 ‰ — to je již celá $\frac{1}{3}$ všeho pracujícího obyvatelstva.

Neméně pozoruhodný je vývoj podílu jednotlivých typů práce u pracující inteligence¹²

Typ práce	1980	1990	2000
duševní práce při výrobě	20	19	18
duševní práce mimo výr.	80	81	82

Uvedená čísla vyjadřují v procentech vývoj podílů jednotlivých typů práce u pracující inteligence.

Intenzivní orientace socialistické společnosti na růst vzdělanosti, především na to, aby se výrazně zlepšila struktura požadovaného vzdělání u zaměstnanců a inteligence ve srovnání se společenskou realitou těchto sociálních skupin, zaznamenala podstatného zlepšení. O tom svědčí následující údaje.

Vztah mezi požadovaným a dosaženým vzděláním sociálních skupin inteligence a zaměstnanců v letech 1970 a 1978¹³ (v ‰ k požadovanému vzdělání)

Mimoriádně významný úkol, jež má před sebou socialistické řízení, je vychovat novou socialistickou inteligenci, která je socialismu plně oddána. Proto problémy komunistické výchovy se staly na všech typech základní sféry, v níž se rozhoduje o profilu nastupující inteligence. Rovněž tak v centru pozornosti jsou vzájemné vztahy dělnické třídy a inteligence. Prežívající stará dělná práce objektivně s sebou nese možnost reprodukce starých vztahů, vyplývající z oddělení řídicí a výkonné sféry ve výrobě. Není tajemstvím, že např. tam, kde část dělníků není dostatečně třídně uvědomělá, projevuje se nedůvěra vůči technické inteligenci, která měla v předchozím třídně antagonistickém společenském řádu své opodstatnění. Nelze nechat bez povšimnutí tyto retardující projevy vyúsťující někdy až k hranici konfliktu.

¹² Charvát, F.—Zich, F.: Prognóza vývoje sociální struktury z hlediska vytváření socialistických společenských vztahů: Navá mysl, zvláštní číslo, říjen 1985, str. 102.

¹³ Fazík, Al. a kol.: Dynamika sociálních procesů v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Horizont, Praha, 1981, str. 33—34.

1970

Požadované vzdělání	Dosažené vzdělání					
	vysokoškolské	úplné střed. odb.	střední odb.	střední všeob.	základ.	celkem
vysokoškolské	56,9	29,0	5,1	4,5	4,5	100
úplné stř. odborné	3,7	58,2	14,9	6,7	16,5	100
střední odborné	0,4	19,8	31,6	10,0	38,2	100
střední všeob.	0,8	14,1	13,1	42,0	30,0	100
základní	0,6	11,0	9,4	8,3	70,7	100
1978						
vysokoškolské	62,0	27,6	4,3	3,1	3,0	100
úplné stř. odborné	2,9	63,5	12,9	6,6	14,1	100
střední odborné	0,5	19,2	32,9	7,4	40,0	100
střední všeob.	0,6	17,5	12,5	43,8	25,6	100
základní	0,5	3,8	2,8	2,3	90,6	100

Nezastupitelné místo při překonávání důsledků plynoucích ze staré dělby práce má ideologická práce komunistické strany. V. I. Lenin neustále zdůrazňoval, že strana musí každodenně působit na dělnické masy a pomáhat překonávat projevy živelnosti a ekonomismu v jejich činnosti a vést je k vědomí, že jsou za socialismu hospodáři na svém pracovišti. Rovněž tak komunistická strana cílevědomě působí v řadách socialistické inteligence, zejména při překonávání vztahu odbornosti a političnosti v jejich každodenním působení.

Za socialismu i mladá socialistická inteligence pod vlivem staré dělby práce mnohdy živelně podléhá tendenci reprodukcující vztahy nadřazenosti vůči výkonné sféře a to ať již v materiální sféře, či i v jiných oblastech společenského života. Tyto jevy musí socialistická ideologie, výchova a vzdělání, včas odhalovat a široce objasňovat úlohu a místo socialistické inteligence v socialistické společnosti. Zejména aktuálnost těchto otázek vystupuje naléhavě při zúženém chápání úlohy inteligence při uskutečňování vědecko-technické revoluce.

Jde především o ztotožnění nezastupitelného místa vědecké a technické inteligence při vědeckém, technickém a technologickém pokroku se společenskou vedoucí úlohou. Ta patří jediné dělnické třídě, která v pod-

mínkách budování rozvinuté socialistické společnosti naplňuje konkrétní úkoly, přibližuje cíle jejího historického poslání.

Vztah tříd a sociálních vrstev v podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti je charakterizován výrazným sblížením a to ve všech rozhodujících znacích. Tento proces je však poznamenán i vnitřními protikladnými jevy, zejména důsledky působení staré dělby práce. Vždyť právě odstraňování těchto vnitřních rozporů jeví samotných je objektivním projevem společenského pohybu. Těchto několik poznámek by nám mělo sloužit k tomu, abychom si uvědomili, že v procesu výstavby kvalitativně odlišné společnosti — socialistické a komunistické — je sblížení sociálních tříd a vrstev a odstraňování rozdílů mezi nimi již každodenní realitou. Tento proces je cílevědomě uskutečňován komunistickými stranami, které vedou dělnickou třídu a její spojence k realizaci programu budování rozvinuté socialistické společnosti.

Materiály XXVI. sjezdu KSSS a XVI. sjezdu KSČ nás orientují i v této třídní problematice — jakými způsoby, formami a cestami se bude realizovat další odstraňování rozdílů mezi třídami a sociálními vrstvami. Tyto procesy si nadále vyžadují výraznou teoretickou pozornost a soustavné studium těchto otázek. V ČSSR se jednotlivá teoretická pracoviště intenzívně zabývají zkoumáním těchto problémů a dosažené poznatky slouží cílevědomému usměrňování sociálně třídních procesů při výstavbě rozvinuté socialistické společnosti.

РЕЗЮМЕ

Динамическое развитие классовой и социальной структуры в Чехословакии сопровождает процесс строительства развитого социалистического общества. Изменения в классовой и социальной структуре — это проявление быстрого развития материального базиса ЧССР и научного управления социалистическим обществом со стороны Коммунистической партии, на основе ее программных документов.

В процессе внедрения научно-технического прогресса рабочий класс продолжает играть главную роль как в качественном, так и в количественном отношении.

Конкретные социологические исследования дают нам картину изменений в главных группах экономически активного населения, прежде всего, в рабочем классе, кооперированном крестьянстве и социалистической интеллигенции. На основе этих данных можно составить прогнозы до конца нашего столетия.

Настоящая статья предлагает некоторые возможности подхода к проблематике особенностей данных классов.